

Egy orvosi bejegyzés Széchenyi Istvánról

A „legnagyobb magyar” öngyilkosságának törvényszéki hitelessége az utókor előtt lehet kérdőjeles, naplóját olvasgatva a szuicidium sztereotípiája annyiszor visszatérő, hogy ez a roppant szenvedélyvel vállalt szerep a lélektan dramaturgiája szerint mással nem is végződhetett.

A nagy történelmi személynek kijáró bőséges életrajzirodalom mindegyike megemlíti azt az öngyilkossági kísérletét, amikor 1848. szeptember 5-én Esztergom felé menet az inasa egy tört csavart ki a kezéből: a városba érve *Széchenyi* a közeli hajóhídról a Dunába vetette magát. Szerencsére kifogták. Ehhez szól szükséztül adalékul egy orvosi bejegyzés, amely az Esztergomi Városi Könyvtár Heliser-féle hagyatékának egyik orvosi naplójában található.

Rekonstruáló előzménynek idézzük azonban *Széchenyi* naplóját a megelőző időkről. 1848. január

18. Már az évet betegeskedéssel kezdte. *Tasner* nevére bizalmasához írta: „*Barátom! Complicált egészségem miatt igen levert a veres himlő. Nagyon rosszul érzetem magamat. Most már jobban vagyok. Csak a máj, az háborodik mindig nagyon, és szemeim gyulladtak. — Úgy érzem, még sok időre lesz szükség, mielőtt egészen kiheverhessem magam. Amde ezzel tartozom magamnak, és ezért, mennyire csak lehet, óvakodom a munkától*”.

Március 15-én már lábadozva és beletörődve nézi az eseményeket: „*Ó szent Nemezis! Egy lennyel és Kossuth viszik a tüzet a gyűlékony anyaghoz... Mit lehet most tenni? Batthányt és Kossuth Lajost kell támogatni. Minden gyűlés, ellenszenv és ambíció el kell, hogy hallgasson. Én nem fogom őket akadályozni, hogy szolgálni fogom őket, az az egészségemtől függ... A Ferenc Károly-on Bécsbe megyünk. Én hosszú struccollas kalapban. Lelkesedés. Mint egy méhkasban! A heréket megölik! C'est la fin de l'histoire!*”

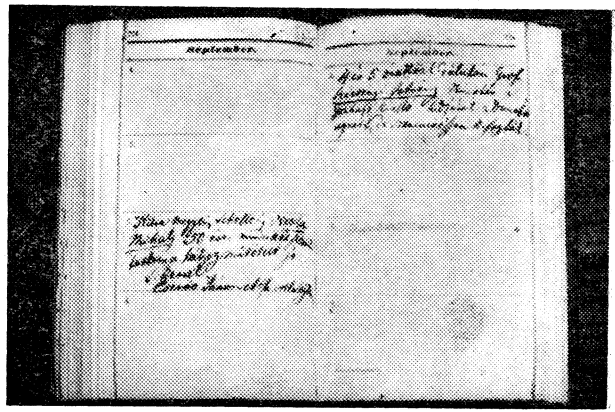
Március 17-én derülátóbb, de egészsége ismét hanyatlak. „*Az első felvonás gyönyörűen sikerült! Én tele vagyok a legszebb reményekkel. Valóban egész mértékben élvezem mindazt, ami Bécsben tegnap és ma történt... Fogok-e és minő részt venni az új formában, még nem tudom. Egységem miserabilis, alig tudok a lábamon állni. Bárminőnek is fog mutatkozni a második és harmadik felvonás, azt be kell várnom*”.

1848. szeptember 4. Vészjtósló pesszimizmus. „*Négy órát aludtam. Aztán megint az Eumenidák ostoroztak. Öngyilkos akarok lenni. Tasner (bizalmas titkára) tart vissza! Kossuthhoz megyek tanácskozásra. Ők felmentenek engem... az együttműködéstől... Soha senki nem hozott az életbe annyi szerencsétlenséget, mint én. Óh, Isten! Irgalmazz nekem.*”

Kilép a kormányból (az első felelős miniszterium), hogy kilöködjön a feltartóztathatatlan események sodrásából. *Kossuth* tanácsára *Kecskeméthy Aurél*, a házi orvos *Almásy Balogh Pál* és inasa társaságában cenki birtokára indul megnyugodni. Pilisvörösvárnál azonban eszelősen kiront a hintóból és Pest felé rohan. Alig tudják visszatuszkolni. Kísérete ekkor végérvényesen dönt, ami eddig kérdéses volt. Az útirány marad, de az úticél megváltozik. Irány Döbling — az elmeógyógyintézet.

Az útba eső *Esztergom* ekkor az események szempontjából kettőért fontos, miután régi stratégiai kulcsszerepe (Kelet felől Komárom, Nyugatról Buda kulcsa) már a múlté: a már meglevő gőzhajó-állomása és a majd felállítandó honvédkórház miatt. Alig három hete indult el *Mészáros Lázár* hadügyminiszter utasítására *Besze János* esztergomi ügyvéd-örnag vezetésével a toborzott esztergomi helyőrség szekérkaravánja Komáromba, hogy a várat az osztrák helyőrségtől — ha kell, fegyverrel — átvegye. Az akció tárgyalással sikerült, érte a hadügyminisztériumtól dicséretben részesültek.

A város az események felemelő hangulatában egyik szemmel Budára (*Kossuthék*), a másik szemmel Komáromra (saját fiaik) tekint. Egyelőre vér nélküli sikerek, a városházán a derék honfiak újabb nemzetőrtoborzást szavaznak meg, *Hoffmann Vilmos* orvos jelentkezik a honvédorvosi állomány-

Hutta dr. főorvos naplóbejegyzése

ba, a papok pedig az újonnan épült kanonokházat ajánlják fel a honvédség céljaira. (Belőle lesz a honvédkórház). És e kokárdás hangulatban egy leeresztett függönyű, szomorúan baktató hintó érkezik Buda felől. Egyenesen a hajóhíd felé tart. A jövés-menés megszokott látvány e mozgalmas időkben és oly prózai, hogy senki se figyel oda. A hídnál egy, a dűltságtól megnyugodni látszó férfi tá-molyog ki a hintóból, aggódó tekintetektől kísérvé és óvó kezektől támogatva. Egy villanásnyi idő és a féltett valaki a korlátot át a vízbe vetette magát. A szolgálatban levő matrózok percek alatt a szárazra vonszolták. *Almásy Balogh* doktor azonnal konstatalta, hogy nincs nagyobb baj, de a szabály az szabály, öngyilkossági kísérlet volt, tehát a helyi hatósági orvosnak látnia kell. *Hutta János dr.* megyei orvos-sebész volt kéznél. Naplója szeptember 5. oldalára a következőket írta: „*4 és 5 óra közt délután Grof Szécsényi István Minister a gőzhajó kiálló hídjáról a Dumába ugrott, de szerencsésen kifogták.*”

A fenti bejegyzés nem mond újat, mégsem érdektelen idézni, mert eddigi ismerete nem az idézett dokumentumból való. Nincs írásbeli nyoma, hogy a jelenet különösebben megrázta volna a szemtanúkat, a kísérőket leszámítva.

Szállási Árpád dr.